

УДК 351.81.085 (477)

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.26>

Розгон Олександр Григорович,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного права,

процесу та адміністративної діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0003-3902-7967

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: РОЗДУМИ ПРО ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ

ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY OF POLICE OFFICERS DURING THE PERIOD OF MARITAL LAW IN UKRAINE: THOUGHTS ON PROSPECTS FOR IMPROVEMENT

Стаття присвячена висвітленню проблемних питань адміністративної відповідальності поліцейських в період дії особливого правового режиму воєнного стану. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю удосконалення в Україні інституту адміністративної відповідальності, а також віднайдень ефективних правових інструментів для належного забезпечення дисципліни і законності особами, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів. Зроблено висновок про те, що інститут адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів потребує удосконалення за рахунок розширення кола осіб на яких поширюється дія глави 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» Кодексу України про адміністративні правопорушення в період дії воєнного стану за рахунок включення до їхнього переліку поліцейських. Підтримано позицію, що перелік статей за порушення норм яких на поліцейських може бути накладено адміністративну відповідальність на загальних засадах має бути конкретизований із чітким закріпленням відповідних змін у статті 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Аналогічних доповнень потребує Дисциплінарний статут Національної поліції України у частині конкретизації складів дисциплінарних проступків, за вчинення яких передбачено можливість притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Актуальність запропонованих змін пояснюється тим, що відповідно до законодавства органи та підрозділи, що входять до системи поліції, беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості. Тобто поліцейські можуть виступати суб'єктами вчинення військових адміністративних правопорушень.

Ключові слова: Національна поліція, поліцейський, адміністративна відповідальність, дисципліна і законність, воєнний стан, адміністративні стягнення, військові адміністративні правопорушення.

The article is devoted to highlighting problematic issues of administrative responsibility of police officers during the period of the special legal regime of martial law. The relevance of the study is due to the need to improve the institution of administrative responsibility in Ukraine, as well as to find effective legal tools for the proper enforcement of discipline and legality by person's subject to disciplinary statutes. It was concluded that the institution of administrative responsibility of special subjects needs to be improved by expanding the range of persons covered by Chapter 13-B «Military administrative offenses» of the Code of Ukraine on administrative offenses during the period of martial law by including police officers in their list. Supported the position that the list of articles for violations of the norms of which police officers may be subject to administrative liability on a general basis should be specified with a clear fixation of the relevant changes in Article 15 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses. Similar additions are needed to the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine in the part of specifying the composition of disciplinary offenses, for the commission of which the possibility of bringing to disciplinary responsibility is provided. The relevance of the proposed changes is explained by the fact that, in accordance with the law, the bodies and units that are part of the police system participate in the performance of territorial defense tasks, ensuring and implementing measures of the legal regime of martial law in the event that it is declared on the entire territory of Ukraine or in a separate area. That is, police officers can be determinate as subjects of military administrative offenses.

Key words: National police, police officer, administrative responsibility, discipline and legality, martial law, administrative penalties, military administrative offenses.

Постановка проблеми. Будь-яка країна світу не може існувати без владних інструментів. До них слід віднести державний примус, зокрема, такий його різновид як адміністративний примус. Не вдаючись до розлогих описів сутності такого примусу в сучасних демократіях, слід погодитись із тим, що монополія на застосування його заходів належить виключно державі в особі суб'єктів, яким надані або делеговані відповідні повноваження. У свою чергу, органи поліції традиційно відносяться до основних суб'єктів реалізації державного примусу.

Як справедливо відмічає О.Ф. Кобзар, на сьогоднішній день під поліцією, зазвичай розуміється апарат державної влади, який представляє собою універсальний інструмент примусу, що направлений на охорону публічного порядку і безпеки, життя, здоров'я, майна громадян у всіх країнах світу. Також поняття «поліція» об'єднує в одну систему всі наглядово-примусові органи, як мілітаризовані, так і цивільні, що застосовують адміністративний примус та адміністративну юрисдикцію з метою охорони публічного порядку, тобто здійснюють поліцейську діяльність [1, с. 12].

Також, слід погодитись із тим, що відповідальність суб'єктів наділених повноваженнями по застосуванню примусу має бути ефективною. Зазначене набуває додаткової актуальності у період дії надзвичайних правових режимів, коли права і свободи людини й громадянина можуть обмежуватись державою, а владні суб'єкти можуть бути наділені додатковими повноваженнями.

Таким чином, діяльність суб'єктів, які мають прерогативу на застосування заходів державного примусу має бути урівноважена ефективною діючими заходами юридичної відповідальності відносно них самих. Завдяки наведеній формулі, поряд із збільшенням повноважень, збільшується також і обсяг їхньої відповідальності. Наведене цілком стосується проблем юридичної відповідальності наділених владними повноваженнями суб'єктів (прокурорів, службовців Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки, Національної поліції, Служби безпеки України, військовослужбовців тощо) у період дії воєнного стану.

Аналіз досліджень та публікацій. Вивченням різноманітних аспектів адміністративної відповідальності в Україні займалася велика кількість науковців. Серед інших можна виокремити праці І.П. Голосніченка, Е.Ф. Демського, О.Ф. Кобзаря, В.К. Колпакова, Б.О. Логвиненка, Р.М. Опацького, В.І. Теремецького, О.С. Юніна та багатьох інших фахівців.

Поряд із цим, в сьогоднішніх умовах триваючого протистояння України збройній агресії російської федерації, вимагають підвищеної уваги проблемні питання адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів, до яких належать і поліцейські.

Метою статті є спроба наукового обґрунтування перспектив удосконалення адміністративної відповідальності поліцейських у період дії воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Загалом, відповідно до статті 1 Закону України «Про Національну поліцію», поліція є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Водночас, частинами 1, 2 статті 19 цього Закону закріплено, що у разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, матеріальну та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону. Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України [2]. З наведеного випливає, що одним із видів юридичної відповідальності поліцейських в Україні є адміністративна відповідальність.

Також, потрібно нагадати про те, що Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) відносить поліцейських до спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності (стаття 15). Так, військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. Водночас, у разі порушення певних правил, норм і стандартів, зазначені особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах, за винятком застосування до них окремих видів адміністративних стягнень [3].

Цікаво відмітити, що частина 5 цієї ж статті передбачає, що за «вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б цього Кодексу, за умови,

якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність» [3].

Ми не поділяємо позицію К.Б. Мух, що відповідальність поліцейських слід розуміти як їхній обов'язок зазнати для себе визначених законодавством негативних наслідків певного виду та міри за порушення чинного законодавства під час виконання своїх завдань і функцій. При цьому, якщо поліцейський вчинить порушення не під час несення служби, то він буде притягнутий до відповідальності на загальних підставах [4, с. 85]. В наведеному випадку, мова має йти, скоріше про право держави застосувати до особи – правопорушника негативні наслідки за порушення нею норм права. Сама ж особа навряд чи вважає себе зобов'язаною нести відповідальність. Наступним спірним моментом є те, що вчинення правопорушення поза службою слугує підставою притягнення поліцейського до відповідальності на загальних засадах. Тут має значення не місце й час вчинення правопорушення, а саме характер протиправного діяння.

Повертаючись до КУпАП, відмітимо, що статтею 35 закріплено перелік обставин, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення. З-поміж інших, до таких обставин віднесено і «вчинення правопорушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин» [3]. Згідно Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан є особливим правовим режим, а отже вчинення в період його дії адміністративного правопорушення належить до обставин, що обтяжують відповідальність [5].

В зв'язку із викладеним вище, нами сформульовано два дискусійних питання: по-перше, чи можуть бути поширеними на поліцейських військові адміністративні правопорушення, передбачені главою 13-Б КУпАП? По-друге, у чому мають полягати особливості адміністративної відповідальності поліцейських в період воєнного стану?

Відповідаючи на перше питання, слід відмітити цікаву особливість, зазначену у згаданій вище статті 15 КУпАП. Вона полягає у тому, що за вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б КУпАП [3]. Водночас, частиною 2 статті 24 Закону України «Про Національну поліцію» закріплено, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підроз-

діли, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості [2].

Таким чином, виконуючи завдання територіальної оборони, поліцейські фактично можуть виступати суб'єктами вчинення окремих військових адміністративних правопорушень. Але, юридично, діючі норми КУпАП не відносять поліцейських до переліку суб'єктів відповідальності.

У зв'язку із цим, пропонується доповнити зміст КУпАП положеннями про те, що суб'єктами вчинення військових адміністративних правопорушень, передбачених главою 13-Б КУпАП поряд із військовослужбовцями, військовозобов'язаними та резервістами, можуть виступати поліцейські та інші категорії осіб, на яких покладено виконання завдань територіальної оборони. На наше переконання відповідні доповнення сприятимуть посиленню рівня дисципліни і законності в органах Національної поліції в особливий період дії воєнного стану, а також за інших надзвичайних обставин.

Що стосується другого питання, проблема полягає у тому, які конкретно протиправні діяння слід віднести до таких, вчинення яких передбачає дисциплінарну відповідальність поліцейських, а за які вона настає на загальних засадах. На перший погляд, все це визначено статтею 15 КУпАП, але у іншому аспекті більш логічним було б перерахування конкретних номерів статей, що тягнуть за собою дисциплінарні заходи впливу, а також тих, які передбачають адміністративну відповідальність.

Про це у призмі дисциплінарної відповідальності веде мову Б.О. Логвиненко, наголошуючи на тому, що дисциплінарні норми складно охопити в межах єдиного нормативно-правового акту, але відсутність конкретних юридичних складів щодо порушень службової дисципліни може мати наслідком суб'єктивність при здійсненні дисциплінарного провадження та прийнятті рішення у справах [6, с. 77].

Погоджуючись із фахівцем у необхідності конкретизації складів адміністративних правопорушень, можна передбачити позитивний вплив запропонованих новацій на практику правозастосування у випадку порушення поліцейськими норм КУпАП в період воєнного стану.

Висновки. Проведений нами аналіз норм законодавства про адміністративну відповідальність дає змогу зупинитися на основних момен-

тах. Насамперед, інститут адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів потребує удосконалення за рахунок розширення кола осіб на яких поширюється дія глави 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» КУпАП в період дії воєнного стану [3] за рахунок включення до їхнього переліку поліцейських. Поряд із цим, перелік статей за порушення норм яких на поліцейських може бути накладено адміністративну відповідальність на загальних засадах має бути конкретизований із чітким закріпленням відповідних змін у статті 15 КУпАП.

Аналогічних доповнень потребує Дисциплінарний статут Національної поліції України у частині конкретизації складів дисциплінарних проступків.

На наше переконання, запропоновані зміни у перспективі мають сприяти удосконаленню практики правозастосування, посилити рівень дисципліни і законності серед особового складу поліції в особливий період, а також мінімізувати порушення прав і свобод людини в ході реалізації провадження у справах про адміністративні правопорушення в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кобзар О.Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія. Харків; Дніпропетровськ: Панов, 2015. 316 с.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 03.02.2023).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 03.02.2023).
4. Мух К.Б. Види юридичної відповідальності працівників поліції. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2021. № 1 (71). С. 79–86.
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 03.02.2023).
6. Логвиненко Борис. Науково-практичний коментар до Дисциплінарного статуту Національної поліції України». Київ: ВД «ДАКОР» 2022. 218 с.